דער נסתר

גערדאכט

ערשטער באנד

בערלין 1922

אויפן גרעניץ

אויפן גרעניץ פון ישוב און מדבר דרעהט זיך עפּיס אַ בריאה אַ פֿאַרשטעלעניש אַרום, די וואך און די מדבר־גרעניץ היט, און תמיד איז מיט היטן און מיט וואַכן באַשעפטיגט.

— וואָס וואַרט זי פון דער מדבר?

— עמיצער דאַרף אָנקומען און זיך באַווייזן פון דאָרט — זאָגט זי.

— ווער?

האלט זי זיך אויף פון זאָגן... אָבער אַז מ׳שטייט צו איר צו, אַ סוף־טאָג אַמאָל, אז פון וואַכן און אומגייען איז מיד, און פון לאנגן זיך ארומדרייען און פון אנגעשטרענגטן אַרויסקוקן — שוין פארמאַטערט; און זי זעצט זיך אויף אַ שטיין דאן צו, און איר פּנים איז פארזאָרגט און מיט טרויער צו דער מדבר געווענדט; אַז מ׳טרעפט זיך דאן בײַ איר און מ׳לאָזט זיך צו איר שטיין און צו איר צופיסנס אַראָפּ און מ׳טוט בײַ איר — „אויף וועמען וואַרט זי״ — אַ פרעג, — אויסדרייען דרייט זי זיך דאַן מיטן פּנים צום פרעגער, מיט אירע אויגן טוט אויפן פרעגערס פּנים און אויף אים אינגאַנצן א קוק, און דאַן, אָפּקוקנדיג קערעוועט זיך ווידעד צו דער מדבר אויס, קערעוועט זיך אויס און ס׳זאָגט אַרויס פון איר: —

— אויף וועמען וואַרט איך? אויפן קעמל מיט די צוויי האָרבעס פון דער מדבר.

— און וואָס ברענגט מיט זיך דאָס קעמל?

— נישט קיין רייטער און נישט קיין צוים־האלטער, נישט

קיינע סחורות און קיינע נישט משאות, נאָר צוויי ליכט אויף
די האָרבעס...

— וואָס הייסט עס?

דאַן דערציילט די בריאה: —

— ווייט אין דער מדבר איצט, אונטער איינעם אַ זאַמד־
באַרג אַ ריזיגן, וואוינט אַ ריז און אַ לעצט־פאַרבליבענער.
געשוואוירן האט זיך דער ריז, ער וועט דעם וועג צוריק צו
זיין עלטערן־שטאַם געפינען, ער וועט אויך זייערע געטער
און זייערע טעמפּלען אויסגראָבן, ער וועט זיי אומקערן און
זייער ממשלה אויפשטעלן. האָט ער שוין אָבער אַ האַלבע
וועלט אויף גייען געפּטרט, און ביז ער האָט זיך אין דער
מדבר געטראָפן, און ביז ער האָט זיך צו יענעם באַרג צוגע־
שלאָגן... און זאָגן האָט מען אים געזאָגט, אַז אויף יענעם
באַרג האלטן זיך אויף די געטער, און דערציילן האָט מען
אים דערציילט, אַז אין אַ פאַרנאַכט אַ מאָל, ווען דאָר באַרג
פאַרטונקלט און מיט נאַכט פאַרבלאָזן ווערט, פאַר אַ שטורם
און פאַר אַ נאַכטישן אין דער מדבר, קאָן מען זיי אויפן
הויכן שפּיץ, אויף זייערע שטעקנס אָנגעשפּאַרט, און
אין זייערע מאַנטלען איינגעהילט, זעהן. האָט ער זיך באַ־
זעצט פון הינטן און לאַנג אַרויפגעקוקט אויפן באַרג. האָט
ער זיי נאָך ביז איצט נישט געזעהן. און גאַרן גאַרט ער
זיי און וואַרטן וואַרט אומגעדולדיג, און אַלע פאַרנאַכט
פאַרן באַרג אויר פאַר זיין צופיסנס קניט, דעם קאָפּ אַרויף
און צום באַרגס הויך פאַרריסן, און ער קוקט זיך זיינע אויגן
אויס, און קיין שאָטנדל גייט נישט פאַרביי זיינע אויגן,
און קיין מינדסטער ריר ווערט פון זיין געהער און פון זיין
אויער נישט דורכגעלאָזט. האָט ער זיי אָבער נישט געזעהן
און נישט געהערט אַ צייט, נאָר איינמאָל, אין אַ אָוונט אַ
מאָל, נאָך לאַנגן קניען, און נאָך לאַנגן קוקן אָנגעשטרענג־

טן, האָט פון שפּיץ פון באַרג און פון זיין העכסטער הויך אַ
קול דערהערט, און דאָס קול האָט אַזוי געזאָגט: —

— „ריז, דו וועסט דיינע געטערס ממשלה נישט אומקערן
און דיין פאָטערס שטאַם נישט געוועלטיגן מאַכן, ביז דו
וועסט דיר נישט קיין פּאָר געפונען, און ביז דו וועסט נישט
פון זיך און פון איר אַ נייעם דור אויפשטעלן...“

האָט עס אויסגעהערט דער ריז, האָט ער זיך פאַרטראַכט:
און וואו זאָל ער זיך אַ פּאָר געפונען, אַז פון ריזן־שטאַם
איז ער דער לעצטער, און צו וועמן וועט זיך ווענדן, אַז
דער מין זיינער איז שוין אויסגעשטאָרבן, און אין ישוב איז
מען נישט גלייך צו אים, און אין ישוב האָט מען אויף אים,
ווי אויף אַ אָנגעשעהניש און ווי אויף אַ ווילד־קדמונים אי־
בערבלייב געקוקט... און אַז ער איז דעם ישוב דורכגעגאַן,
האָט ער מיטן קאָפּ די זון פון ישוב פאַרשטעלט, און אַז ער
האָט דורך דעם ישוב דורכגעשפּרייזט, האָט ער מיט זיינע פיס
חורבנות און אומגליקן אָנגעמאַכט: און וועלדער און בוימער
האָט ער אַוועקגעלעגט, און שטעט און פעלדער האָט ער צו־
טריטן, און מענשן האָט ער צו מילבן געמאַכט, און מענ־
שן האָבן זיך פאַר אים אין ערד־לעכער און אין שטיין־
שפּאַלטן פאַרשטעקט. האָט ער אַזוי געטראַכט, און צו וועמ־
מען זאָל ער זיך ווענדן, און ביי וועמען זאָל ער אַן עצה
פרעגן, און דאָס קול פון באַרג האָט זיך דאָך נאָר איינמאָל
גערעדט, און דאָס קול פון באַרג האָט ער שוין מער פון דאָרט
נישט פאַרנומען, איז ער אין גרויס צער געווען. און אויף
אַלע זייטן אין דער מדבר האָט ער זיך אַרומגעזעהן: און
אפשר וועט עמיצער דאָך צו אים קומען, און אפשר וועט
זיך עמיצער דאָך פון דער ווייט באַווייזן. איז אָבער די
מדבר — מדבר און מער נישט — געווען, איז ער אַזוי עלנט
אויף זיין אָרט געזעסן און די אויגן צו דער ווייטקייט גע־

האַלטן, האָט ער אויסער זיך נישט געפונען אַרום זיך גאָר־
נישט, און אויסער האָריזאָנטן און הימלען אויף זעהר ווייט
— קיין פויגל נישט באַמערקט. האָט ער ווידער גוואַרט אַ
צייט, ביז איינמאָל און ווי ער איז אַזוי פאַרזאָרגט געזעסן,
און פאַרשאַרט און פאַראומערט געווען, אַזוי האָט ער פון
דער הויך און איבערן קאָפּ ביי זיך עפּיס פליגל און אַ גע־
רויש דערהערט. האָט ער דעם קאָפּ אויפגעהויבן, האָט ער
דערזעהן: — אַ פויגל און פון אַ פאַרנעם אַ היבשן האָט הויך
און איבער דעם קאָפּ זיינעם אַ ראָד געמאַכט, אַרום־און־אַרום
געשוועבט און ווי אין אַ אָנגעצייכנטן קרייז זיך געהאַל־
טן, און דאַן, און זיך אַראָפּגעלאָזט פון דער הויך, זיך פאַר־
האַלטן נידריג און שטייען געבליבן פון שוועבן. און דער
פויגל האָט אויסגערופן:
— „ריז, נישט געזאָרגט און נישט געטרויערט, דיין פּאָר
איז דיר שוין אָנגעגרייט, דיין פּאָר וואַרט שוין אויף דיר,
אָבער דיין פּאָר איז זעהר ווייט פון דיר, און צו איר, און
צום אָרט, וואו זי געפינט זיך, וועט דיך אָט דער בריף פירן"...
און דאָ האָט דער ריז פונם פויגל און צו די פיס פאַר
זיך אַ בריף אַראָפּפאַלן געזעהן, אַ פאַרמאַכטן און אַ פאַרזי־
געלטן, און ער איז אויף דער ערד אַראָפּגעפאַלן. האָט ער זיך
אָנגעבויגן און אים אויפגעהויבן, האָט ער אים אויפגע־
חתמעט און אין אים לייענען גענומען, און אָט וואָס דער ריז
האָט דאָרט אויסגעלייענט: —
„צום לעצטן פון די ריזן, וואו ער זאָל נישט זיין און
וואו ער זאָל זיך נישט געפינען, — צי אויפן ים, צי אויף
יבשה, צי אין ישוב, צי אין דער מדבר, — פיל שלום, ברכה
און טייערקייט! צו־וויסן גיבן קומען מיר אים, אַז אויפן עק
פון דער מדבר, דאָרט וואו די וויסטעניש קומט צום ים שוין
צו, אויף ברעג און אויף שטיינער דאָרטיגע, איז אונז אַ אי־

בערבלייבונג און נאָך פון אַמאָל פאַרבליבן, און געקעניגט
האָבן דאָרט אונזערע עלטערן לאַנג, און ביז זיי זענען אויס־
געשטאָרבן, און ביז זיי האָבן זיך איינס דאָס אַנדערע אין גע־
שלעגן אויסגעראָטן, איז אונז איצט פון גאַנצן ריזן־שטאַם
נאָר איינע אַ טאָכטער פאַרבליבן; און וואוינען וואוינט זי אין
טורם אין אַלטן, מיט די דריי פענסטער, וואָס איינס איז צום
ים געווענדעט, דאָס צווייטע צו דער יבשה, און דאָס דריטע
— הויך און צום הימל אויבן. און זאָגן האָט זי צוזאָגן,
און הערשן הערשט נאָך איצט: אויף דער וואַסער און אויף
די פיש פון וואַסער — אין ימים, אויף ערד און אויף בהמות
און חיות פון ערדן — אויף יבשות, אוין אויף ווינטן און
שטורם־ווינטן און אויף אַלערליי פויגלען — אין דער לופט
פון אויבן, און אַלע הערן זיך צו איר צו, און אַלע אירע באַ־
פוילן פאָלגן און זי אַליין אירע געטער פאָלגט, און זייערע
געבאָטן היט. האָבן איר די געטער געזאָגט: וואָס וועט זי זיצן
און וואָס וועט זי אויסזיצן, אַז איז'ן איז די לעצטע, און דער
קיסר־טורם האַלט אין אַלט ווערן, און קיינער פאַרריכט אים
נישט, און אין זיינע ווענט האָבן זיך שוין האָלץ־ווערעם
באַוויזן, און אומעטום איז שוין געלעכערט... און איז'ן איז זי
יונג, אָבער איר יוגנט גייט אומזיסט אַוועק, און איר לייב
איז קרעפטיג, און פון איר מוטער־לייב קאָן אַ ריזן־דור אַרויס־
קומען. האָבן זיי איר געעצהט: אַזוי ווי זיי ווייסן און אויף
זיכער, אַז אַ ריז איז נאָך פאַרבליבן — צי אויף ים, צי אויף
יבשה, נאָר ערגיץ איז פאַראַנען, און אויך ער איז אין איר
לאַגע, און אויך ער איז דאָרט אַ איינציגער, און גאַרן גאַרט א
צווייטע העלפט, און זוכט און האָט קיין פּאָר נישט — זאָל־זשע
זי אים אָפּזוכן און צו זיך און אין טורם ברייגנען... האָט זי
געפאָלגט די געטער, האָט זי זיך צו אַלע פויגלען און צו די
פלינקסטע און צו די געניטסטע געווענדעט, האָט זי זיי פאָרגע־

לייגט און געפרעגט: ווער וועט זיך דעם ריז נעמען אָפּזוכן? האָט זיך איינער און דער געשיקטסטער אַרויסגערופן, אַרויסגערופן און אויף זיך דאָס שליחות גענומען. האָט אים די קיסר־טאָכטער אַ בריף מיטגעגעבן, אויף דער וועלט צו פליהען און דעם ריז אָפּצוזוכן, אויף ימים און אויף יבשות — און קיין אָרט זאָל נישט פאַרפעלן — און אָט צו דיר, וואָס דו לייענסט איצט דעם בריף. און אָט צו דיר, פאַר ווענען ער איז איצט צו די פיס געפאַלן, איז ער פון דיין איינציגער פאָר און פון דער ריזן־טאָכטער באַשטימט. און די ריזן־טאָכטער זאָגט: קום צו מיר... ליבע און טייערקייט וואַרט אויף דיר, אויף דיר און אויף דיין קומען, אויף דיר דעם איינציגן און אויף דיר דעם געוואַרטן פון לאַנג".

אָפּגעלייענט, האָט דער ריז דאַן נאָך אַמאָל אויף אַרויף און צום פויגל־אָרט זיין קאָפּ אויפגעהויבן, איז דער פויגל ווידער אויף יענעם אָרט און אַרומשוועבנדיג געווען, האָט זיך צו אים געווענדעט דער ריז און ביי אים אַזוי געפרעגט:

— און ווי אַזוי קומט מען צו דער ריזן־טאָכטער?

— מיט די פיס.

— און וואו אַהין זאָל איך מיין וועג אָנריכטן?

— אַהין, וואוהין דער פויגל וועט אָפּפליהען.

און דער פויגל האָט זיך פון זיין נידריג־האַלטן אין דער הויך אויפגעהויבן און נאָך אַמאָל עטליכע רעדער אַרום ריז און אַרום זיין קאָפּ געמאַכט, און דאַן, און אָפּרעדלענדיג, האָט זיך צו איינער אַ זייט און צו אַ האָריזאָנט איינעם אַוועקגעלאָזט און — אַוועקגעפליגן. האָט זיך דאַן אויך דער ריז פון זיין זיץ־אָרט אויפגעשטעלט און מיטן פנים אהין, וואוהין דער פויגל איז אָפּגעפליגן, זיך געווענדעט, און דאַן, און פאַרן ערשטן פוס אַוועקשטעלן, האָט זיך צום לעצטן מאָל צום

באַרג אויסגעדרייט, צו זיין הויך און שפּיץ אַ קוק געטון, און אַזוי געזאָגט צום באַרג:

— באַרג, איך זאָג צו, און כ'באַשווער זיך: אַזוי ווי איך האָב דאָ הינטן און ביי דיין צופיסנס גערוהט, אַזוי וועל איך פון אויבן, און אויף דיין העכסטער הויך מיינע געטער רוהען מאַכן, און איך זאָג אויך צו און גיב אַ נדר, אַז דעם ערשטן זון, וואָס וועט געבוירן ווערן, דאָס ערשטע קינד, וואָס וועט פון מיינע לענדן אַרויסגיין, וועט צו דיר פאַר אַ נזיר אָפּגעגעבן ווערן, פאַרן ערשטן כהן און געטרייסטן דינער צום באַרג...

אָפּגעזאָגט, און דער ריז האָט דעם ערשטן פוס אַוועקגעשטעלט — דער ריז האָט איין טאָג גאַנג געמאַכט, דעם צווייטן פוס — אַ צווייטן טאָג גאַנג, נאָך אַ מאָל דעם ערשטן — און דער ריז האָט זיך אין דער מדבר־מיט אין עפּיס אַ געצעלט אָנגעשלאָגן... פון שטעקנס אין פון דרענגלאַך און פון ליילעכלאַך און שמאַטעס... און דאָס גאַנצע געביי האָט שוואַך־סוכהדיג און ביי דער ערד אויסגעזעהן, און אין מיטן דער מדבר און אין גרויסן עלנט פון דער מדבר גרויס רחמנות געוועקט... איז דאָס געצעלט אָבער זעהר קליין געווען, וואָלט דאָס דער ריז נישט באַמערקט אפילו, האָט זיך אָבער פון דער טיר און פון דער לאָך פון געצעלט עפּיס אַ מענש אַרויסגערוקט, אַ איינגעבויגענער און ווי פון דער ערד אויפגעגאַנגען, און איינגעהילט איז דער מענש געווען און מיט אַ טונקעלן מאַנטל פאַרוויקלט, און פון קאָפּ ביז די פיס איינגאַנצן, און קיין פנים און קיין אויגן נישט אַרויסגעזעהן. האָט אים דער ריז דערזעהן, האָט ער זיך פאַרחידושט: ווער קאָן דאָס זיין און וואָס טוט ער אין דער מדבר דאָ? — האָט ער זיך אַראָפּגעבויגן, האָט ער אַראָפּגערופן און אויסגעשריגן:

— ווער איז דאָרט?

— דער קרעציגער — האָט אַ קול פון דר׳ערד׳ אַ פאַרדומפּנס׳ אַ שוואַכס און פון אונטערן מאַנטל־פאַרוויקעלטקייט אָפּגעענטפערט.

— און וואָס טוט ער אין דער מדבר דאָ?

— אין ישוב איז קיין אָרט פאַר אים.

— און פון וואַנען קומען די קרעץ צו אים?

— פון דער ריזן־טאָכטער, וואָס אין עק מדבר וואוינט.

— וואָס רעדט ער?

— זאָל ער זיך צו אים אנבויגן, זאָל ער זיך צו אים צובויגן, ער האָט קיין כח נישט, ער קאָן נישט הויך שרייען...

און דער ריז האָט זיך צו אים אנגעבויגן און אַ האַלבן קערפּער און דעם קאָפּ צו אים אַראָפּגעלאָזט, און דער קרעציגער האָט אָנגעהויבן, און דער קרעציגער האָט אַזוי דערציילט: —

— ביים עק מדבר און ביים ברעג פון ים איז אַ פּאַלאַץ פאַראַן, וואוינט דאָרט אַ ריזן־טאָכטער אַ לעצטע, פון אַלטן ריזן־שטאַם אַ פאַרבליבענע, — וואוינט אַ עלנדע און האָט קיין פּאָר נישט. געהט איר יוגנט אין אומעט און אין איינזאמקייט פאַרביי, פאַרברייננגט זי עלנד און מיט די ווענט די צייט, דרעהט זיך אַרום און האָט קיין פריידן נישט, פון טאָג ביז נאַכט, און ווייסט נישט וואָס צו טאָן מיט זיך... איז איר אָבער בירושה מאַכט פאַרבליבן, האָט זי נאָך ביז היינט צו טאָג אויף אַלע פויגלען צו זאָגן, הערן זיי זי, ווי אירע עלטערן אַמאָל, הערן, דינען זי און אירע באַפוילן פאָלגן. האָט זי זיי צונויפגערופן און דעם בעסטן און דעם געשיקטסטן געשיקט, זאָל ער געהן און זאָל ער פליהען און זאָל ער פון עק וועלט איר איר באַשערטן און איר ריז ברייננגן. איז ער געפלויגן און געפלויגן, האָט ער געזוכט אַ צייט און קיינעם נישט געפונען, און לסוף און אַ היים זיך שוין אומקערנדיג, האָט זיך מיט מיר און אין וועג זיך געטראָפן. בין איך דאַן

יונג און אויך אַ ריז געווען, און אויך איך האָב מיין פּאָר געזוכט, און אויך איך דאַן — מיין צווייטע העלפט. בין איך אים געפעלן געוואָרן, האָט ער מיר פאָרגעלעגט און זיין האַרינטע אויסגעליבטע, האָט ער מיר פון איר פיל דערציילט, און פון איר לעבן און פון איר עלנט אין פּאַלאַץ — בין איך באַשטאַנען אן נאָכן פויגעל זיך געלאָזט, בין איך צו איר געקומען, צו איר יוגנט און צום וואוינונג אירן, און ליב פון איר אויפגענומען געוואָרן, האָב איך זיך באַזעצט ביי איר און אַ צייט ביי איר אָפּגעווען, האָב איך זיך באַקאַנט מיט איר, און איר מאַן און איר האַר ווערן געגרייט זיך... בין איך לסוף אויך איר מאַן געוואָרן. און געווען איז דאָס אַ ביינאַכט אַ מאָל, און אַ לבנה האָט דאַן אויפן הימל און אויפן ים געהערשט, און די לבנה האָט דאַן אויך צו אונז אין פענסטער אַריינגעשיינט, און איך בין מיט איר אינאיינעם געווען, און אויסער אונז אין פּאַלאַץ קיין בריאה. האָב איך זי דאַן דערזעהן: ביי דער לבנה און אויפן בעט ליגנדיג, און איך האָב זיך דערשראָקן. און זי האָט געשוויגן און שטיל נאָר מיט די אויגן געקוקט, און אירע אויגן זיינען קאַלט געווען און דאָס פּנים איר׳ס פאַרטראַכט דאַן, און אינגאַנצן, ווי נישט קיין דאָרטיגע, און מיך ווי נישט באַמערקט גאָר... האָב איך זיך דאַן געווענדעט צו איר און ביי איר אַ פרעג געטאָן: — וואָס טראַכט זי, און וואָס איז ביי איר אויפן זינען? — האָט זי מיר נישט געענטפערט. האָב איך זי נאָך אַ מאָל געפרעגט: וואָס איז מיט איר און וואָס זעהט זי אויס אַזוי, און פון וועמען איצט טראַכט זי? — האָט זי מיר אָפּגעענטפערט: „פון אַן אַנדערן און אַ בעסערן און נישט פון דיר, וואָס דו ליגסט דאָ“...

— וואָס הייסט — האָב איך ביי איר געפרעגט.

— אַזוי! האָט זי אויף מיר נישט קוקנדיג און ווי נישט ווילנדיג געענטפערט.

— פאַר וואָס?
— דו ביזט קליין און קרעציג.

און באמת: ווי איך האָב זיך נאָך אירע ווערטער אַרום זיך אַרומקוקן גענומען, אַזוי האָב איך דערזעהן: ווי קליין און נישטיג בין ביי אַ זייט ביי איר און ווי אַ איבעריגער געלעגן, ווי אַ נישט־באַדארפטער און אַ פרעמדער און ווי פון עמיצן דאָ איבערגעלאָזט געוואָרן; און זי איז שיין געוועזן און אַ אומגעוואויינליכע רוה דאן פארמאָגט, און זי איז שטיל געלעגן און איך ביי דער זייט פון איר און דערצו נאך מיט עפיס א קרעציגקייט אזא באדעקט... בין איך אויפגעשפרונגן, בין איך פון בעט אראפ און זי ליגן געלאזט. האב איך נאך אויף איר א קוק געטאן און איר גלייכגילטיגקייט און איר פאַרפרעמדקייט געזעהן, און איר מיאוס־געפיל און איר־אלץ־איינס־צו־זיין צו מיין אַראָפגיין. האָב איך זי נאָך באַטראַכט אַ ווייַלע, באַטראכט און באַלד פאַרשטאַנען: אַ מכשפה! אַ מכשפה האָט מיך באהערשט!.. בין איך באַלד אַרויס פון צימער, בין איך דאַן אויך פון פּאַלאַץ אַרויס און אונטערן פרייען הימל געקומען, בין איך צום ים דאַן צוגעגאַן און פאַר אים און פאַר זיין לבנה־הערשאַפט זיך געשטעלט. האָב איך דערזעהן דעם ים: ביים ברעג און דאָרט וואו די וואַסער נישט טיף איז נאָך איז אַ קעמל און מיט אַלע פיר אין וואַסער געשטאַנען, ביז די קניען אין וואַסער און דעם קאָפּ פאַרריסן, און שטיל און אַזוי קוקנדיג, האָט נישט מיטן מויל געקייט, און נאָר מיט זיך און ווי מיט עפיס אַ מחשבה פאַרנומען געוועזן. בין איך צוגעגאַן צום קעמל, האָב איך אים אין מיין עלנט, ווי אַ פריינט געפונען, און אין מיין צער דעם דעמאָלטיגן — אַ נאָהענטן אין וואַסער. האָב איך זיך געווענדט צו אים און אים אַזוי געפרעגט: —

— און וואָס מיינסט דו, קעמל?

— כ׳מיין, ס׳איז נישט דאָס ערשטע מאָל, כ׳מיין, ביזט נישט דער ערשטער אירער.
— איז וואָס טאָן?
— אין דער מדבר אָפּגיין.
— און וואָס?
— און אַנדערע, אַזוינע ווי דו, זאָלסט פון וועג און פון אַהער־צו־גיין אומקערן.

און איך האָב געהערט דאָס קעמל, און איך האָב זיך דעם אויפן רוקן אַרויפגעזעצט, האָט דאָס מיך פון ים און פון ברעג אָפּגעפירט און אויפן זאַמד אַרויפגעהויבן, האָט דאָס מיך דערנאָך אין דער מדבר געבראַכט, האָב איך זיך דאָרט אין געצעלט באַזעצט, באַזעצט און אַלע דורכגייענדיגע און אַלע אַהין־זיך־לאָזנדיגע פון אַהין־צו־גיין וואורן, — און דאָס איינגאַנצן.

און דער קרעציגער האָט זיין דערציילן פאַרענדיגט, און דער קרעציגער איז שטיל אַזוי, אונטער זיין מאַנטל־איינגעהילטקייט געבליבן, און אַזוי און אנשוויגן־ווערנדיג, פאַרשטעלט און מיט קאָפּ אַראָפּגעלאָזטן, האָט מיט קערפּער און מיט שטייען שטומען אויפן ריז און אויף זיין איבער־אים־שטייען געוואַרט.

— און וואָס זאָל איך איצט טאָן, זאָגסט דו?
— נישט גיין.
— און דער פויגל, וואָס רופט?
— איז פון אירע שליחים.

שטיל און אייניגע מינוטן. און דער ריז האָט זיך דאַן פון זיין אָנגעבויגן־שטייען אויפגעשטעלט, און דעם קאָפּ צום האָריזאָנט און אַהין, וואו דער פויגל איז אַוועקגעפלויגן פריער, געקערעוועט. האָט ער אים געזוכט און מיט די אויגן אים אויסגעזעהן, איז ער נישט געוועזן און פון ערגיץ זיך

נישט באַוויזן, איז דערנאָך אַזוי אַ שטיקל צייט פאַרביי. איז ער פון ווייט צוריק צופליהן געקומען, אָנגעפלויגן און אַרום ריז זיך דרייען גענומען.

— און וואָס האָסט דו געוואָלט, ריז?

— דעם אמת וויסן.

— פון וואָס?

— פון דער ריזן־טאָכטער און פון דיין שליחות.

— ס'איז אמת.

— און דער קרעציגער וואָס זאָגט?

— וואָס אַ קרעציגער קאָן זאָגן.

— און אַ סימן?

— איז דאָס קעמל.

— וואו?

— אָט! — און דאָ האָט זיך געבן ריז מיט אַ מאָל אַ קעמל שטייען באַוויזן, אין דער מדבר און אין דער מיט, און דעם האַלדז אַרויף פאַרהויבען, און קאָפּ און פנים אַנטקעגן אַ הימל־עק אָנגעשטעלט. איז דאָס אַזוי פאַרטראַכט געווען, איז דאָס צו עפּיס ווי גרייט געשטאַנען, און אַזוי און שטייענדיג, און אַזוי און גרייט זייענדיג, האָט ווי אויפן ריז און זיינע פראַגעס, ווי אים צו ענטפערן אויך ווי אים תשובות געבן, געוואַרט.

– און וואָס, קעמל, זאָגסט דו צום קרעציגן?

— כ'קאָן אים נישט.

— און ווער האָט אים געבראַכט אַהער?

— נישט איך און נישט מיין מין — מיין גלייכן...

— קרעציגער! — האָט דאַן דער ריז אויסגעשריגן און אויפן קרעציגן און אויף זיין קאָפּ און קערפּער אַ פוס אַ הויב געטאָן און אים אָנגעגרייט געהאַלטן, — קרעציגער!! — האָט ער נאָך העכער זיין קול אויפגעהויבן, און אויף אים

מיט אַ טאָל און מיט כח זיין פוס אַראָפּגעלאָזט... און דער קרעציגער איז צו נישט געבליבן, און דער ריז האָט אויף אים זיין געצעלט און בּיידל איבערגעקערט און זיינע שמאַטעס און דרענגלאך אויף אים אַ מצבה אויסגעשיט, און — זאָל ער ליגן, און זאָל ער נישט ליגנערן, און דער ריז האָט זיך ווייטער אַוועקגעלאָזט.

און אַז דער ריז איז אַזוי אַ טאָג און צוויי אין דער מדבר געגאַן, מיט קיינעם אויף זיין וועג זיך נישט אָנגעשלאָגן, און די מדבר האָט זיך נאָך נישט אויסגענומען און איר אויסגאַנג איז נאָך נישט צו זעהן געווען, האָט ער איינמאָל אין אַ פאַרנאַכט אַ דאָרטיגן אופן וועג זיך אַראָפּגעלאָזט, אויף דער זאַמד זיך אַוועקגעלייגט, און דעם פויגל זיין באַגלייטער, זיין פירער און זיין פאָראויס־גייער, צו זיך רופן און אויף פאַרנאַכט אים אַיינלאַדן גענומען: פויגל, באַוויז זיך!.. האָט דער פויגעל פון אַ ווייטן הימל־עק און פון צוריק פליהן קומען זיך באַוויזן, שוין אין טונקעלקייט און מיט פליגל מאַטע, און נידעריג זיך האַלטנדיג און אין לעצטער שיין אין דער מדבר, איז ער צום ריז צוגעפלויגן, צוגעפלויגן און ביי אים אָנגעפרעגט:

— וואָס באַדאַרפסטו, ריז?

— ווי ווייט איז נאָך צום ריזן־טורם פרעגן.

— שוין נישט ווייט און דו קאָנסט זיך גרייטן.

— צו וואָס?

— צו נאַכט און צו נאַכטלעגער. לייג זיך.

און אַז דער ריז האָט זיך אַוועקגעלייגט, אויף דער ליינג פון דער מדבר די פיס און גלידער אויסגעצויגן, די אויגן פאַרמאַכט און פאַמעליך דעם שלאָף און מחשבות פון שלאָף זיך איבערגעגיבן, און אַזוי אויך איינגעשלאָפן פאַמעליך,

אַזוי האָט זיך באַלד אים חלומן אָנגעהויבן: — דער פאַרלאָז־
טער באַרג פון די געטער איז צוריק אויפגעלעבט געוואָרן···
אין דער הויך און אויפן שפּיץ פון באַרג האָט זיך אַ טעמפּל
באַוויזן, אַ נייער און אַ אויפגעבויטער, אַ באַנייטער און ווי
היינט צו אַ יום־טוב געעפנט··· און איז'ן איז אויף דער
נאַכט אַצינד, און אין דרויסן איז טונקל און פינסטערליך,
נאָר אין טעמפּל אינווייניג איז ליכטיג און באַלויכטן, און
פון דאָרט און דורך די פענסטער די דאָרטיגע שיינט דער
יום־טוב אויך אויף באַרג און אין דרויסן אַרויס··· און איז'ן
אין נאָך דערווייל דער טעמפּל ליידיג, נאָר אָט ווייזט זיך
אויף זיין שוועל אַ איינער, אַ דינער און וואָס דעם טויער
צועפנט, און דעם טעמפּל פאַר אָנקומענדיגע און פאַר
אַריינגייענדיגע — זאָלן אַריינגייען, און אָט ווייזן זיך שוין
אָנקומענדיגע פון באַרג, פון אַלע זייטן און פון זיין צופּי־
סנס, דורך טרעפּ און דורך סטעזשקעלאַך פאַרשידן, און אַלע
מיט ליכט אין די הענט, און אַלע די ליכט פון ווינט און פון
פאַרלעשן פאַרשטעלן: — מ'גייט אויף און מ'קומט צו פאַר
טעמפּל צו, און מ'הויבט זיך צו זיין אַריינגאַנג אויף, און
מ'גייט אויך שטיל אין זיין אינווייניגסט אַריין, און די אויפ־
גייענדיגע מערן זיך, און פרויען מיט קינדער גייען, און
אַלטע ווערן דורך יונגע געפירט, און אַלע קומען אין טעמ־
פּל באַלויכטיגונג אַריין, און אַלע זיינען זיך אַהין מיט די
ליכט צונויפגעגאַן. ווייזט זיך אין טעמפּל און אויף אַ בימה־
הויך, ביי דער מזרח־וואַנט און אַנטקעגן דער טיר־אַריינגאַנג,
אַ אַלטער כהן און אין ווייסן אָנגעטאָן געהילט. שטעלט ער
זיך שטיל פאַרן עולם פאָר, שטעלט ער זיך פאָר און זאָגט
אַזוי צום עולם: —

— אין נאָמען פון טעמפּל, און אין נאָמען פון די געטער
פון טעמפּל, ערקלער איך פאַר ווידער אָפן און ווידער באַנייט

D.

מען איז עולה־רגל צום טעמפּל

+++

אין זכות פּנים רע : האָט דורכגעפירט זיין אמת

דעם טעמפּל! דאָס האָבן מיר איינעם פון אונז, אונזערן אַ
לעצטן און פון אונזער שטאַם אַ פאַרבליבענער, צו פאַרדאַנ־
קען, דאָס האָט ער באַגערט, דאָס האָט ער געגאַרט צו אַ באַניי־
אונג, און אַ דאַנק זיין ווילן, און אַ דאַנק זיין גאַרן, האָבן מיר
זיך איצט צונויפגעזאַמלט, האָבן מיר זיך איצט צונויפגעקו־
מען אַהער. לייג איך אייך איצט פאָר: באַערט דעם טעמפּל···

און דער עולם האָט דעם כהן געהערט, דער עולם האָט זיך
מיט די ליכט אין די הענט אויף די קניעס אַראָפּגעלאָזט, און
דער כהן האָט אויף זיי זיינע הענט אויפגעהויבן, און דער
כהן האָט אויף זיי שטיל מתפּלל געווען, און דער עולם האָט
שטיל געקניט, און אויף זיך און אויף די קעפּ זייערע די
תפילה און איר שטילקייט גענומען···

— און איצט, — האָט דער כהן געזאָגט — שטייט אויף
און הערט.

און דער עולם איז פון קניען אויפגעשטאַנען, דער עולם
האָט זיך פון דער ערד אויפגעהויבן, און אַלע האָבן אויפן
כהן געקוקט, און אַלע האָבן אויף זיין וואָרט געוואַרט. און
דער כהן האָט זיך ווייטער אָנגערופן, און דער כהן האָט
אַזוי געזאָגט:

— אין נאָמען פון טעמפּל, און אין נאָמען פון די געטער
פון טעמפּל, שענקען מיר דעם גוטס־טוער אונזערן אַ גע־
שאַנק אַצינד, שענקען מיר אים צו זיין חופּה־נאַכט צוויי ליכט
נישט אָנגעצונדענע, פאַר אים און פאַר זיין פאָר, פאַר אים
און פאַר דער ריזן־טאָכטער פון אים אויסדערוואוילטער.

און דאָ האָט זיך דער כהן פון בימה־טיש, וואָס איז פול
מיט ברענענדיגע ליכט באַשטעלט געווען, צוויי נישט קיין
אָנגעצונדענע, צוויי נישט ברענענדיגע אַראָפּגענומען: גרוי־
סע און לאַנגע, וועקסענע און מיט קנויטען נאָך נייע, האָט ער

זיי אין בײדע הענט גענומען, האָט ער זיי צום עולם אויסגעשטרעקט, האָט ער אויסגערופן און ווידער געזאָגט: —

— זאָל ער צוגיין און זאָל ער זיי נעמען, אונזער גוטסטוער און אונזער טעמפּל־אויפריכטער, צו זיין חופּה און צו זיין נאַכט דער ערשטער, און אַז ער מיט זיין באַשערטער, אַז ער מיט זיין פּאָר וועלן זיך פאַראייניגן, וועלן זיך דאַן אויך די צוויי ליכט מיט די קנויטן צונויפגיין, וועלן זיי זיך אָנצינדן אײנס ביים צווייטן, וועלן זיי צו איין פייער ווערן, וועלן זיי דאַן צו מענשן אָפּגעשיקט ווערן, וועלן מענשן די ליכט דערזעהן, וועלן זיי וויסן: אַ אַלטער שטאַם איז צוריק אויפגעריכט געוואָרן, אַלטע געטער זענען צוריק צום לעבן געקומען, און די ריזן און די משפחה פון ריזן האָבן צוריק זייער ממשלה און זייער געוועלטיגונג באַקומען...

און דער ריז האט דאס אויסגעהערט, ווייל דער ריז איז צווישן עולם געווען, האט ער זיך ארויסגערוקט פון צווישן עולם און צו פאר אלטן כהן און פאר זיין בימה־שטאנד גענהנט, האט ער צו אים די הענט אויסגעשטרעקט און ביי אים די ליכט צוגענומען און מיט זיי אויף צוריק זיך גערוקט.

און אט, ווי דער ריז איז אזוי צוריק און מיט די ליכט געגאנגען, אזוי האט ער דערזעהן: טונקל און אויסגעלאשן האט אין טעמפּל דאס ליכטיגקייט גענומען ווערן, אויס יום־טוב און ווי עפּיס א טרויער האט זיך אויף די ווענט אנגעצויגן און אויפן גאנצן עולם האט זיך ווי א טונקל שאטן־איינגעהילטקייט אראפּגעלאזט, און דער גאנצער עולם איז אין דער פינסטערליך געבליבן, און די ליכט אין די הענט זייערע האבן איינגיין און זיך אויסלעשן גענומען, און אויך די ליכט פון דער בימה — צו צאנקן און איינציהען זיך מיט שיין. איז אין טעמפּל דאן שטיל געווארן. האט מען אויף דער בימה דערזעהן: אויפן ארט פונם כהן דעם פריערינגן איז איצט א

מענש און א איינגעבויגענער, א פארהילטער און אין עפּיס א מאנטל א מין געשטאנען, און זיין פּנים האט מען נישט געזעהן, און אויך נישט זיין קערפּער גאר, און אויך זיין קאפּ איז אים פארדעקט געווען, און פון אונטער זיין פארדעקטקייט האט זיך זיין קול דערהערט, האט זיך עס שוואך דערהערט און אזוי געזאגט:

— און זאל ער נישט מיינען דער ריז, און זאל זיך אים נישט אויסדאכטן, אז דאס, וואס ער זעהט אצינד, איז געזעהן טאקי, און אז דאס, וואס ס׳קומט איצט פאר זיינע אויגן פאר, געשעהט טאקי און מיט אנ׳אמת... ס׳איז א חלום נאר און פון אים א אויסטראכטעניש, ס׳איז זיינס א אויסווייזונג און ווייל ס׳וויל זיך אים, און גערעכט איז דער וואס איצטער רעדט, און רעכט געהאט האט קרעציגער, און ער זאגט: צוטראָסן האט ער אים, אבער נישט זיין אמת, הערן וויל אים נישט, אבער איז׳ן איז אזוי...

און דא איז פון פאר די אויגן פון ריז דער גאנצער טעמפּל און אַלץ, וואס האט פארפולט דעם טעמפּל, פארשווינדן געווארן, און דער עולם איז נישט געבליבן. און אויפן בארג האט דאס פריערינגע פוסטקייט געהערשט, און שטיל נאר אין דער נאכט און אויפן בארג־שפּיץ פון אויבן איז שטיל דאס געצעלט פון קרעציגן, און נעבן דעם דער קרעציגער געשטאנען... און דער ריז האט אויפגעציטערט, און דער ריז האט זיך אויפגעכאפּט.

— פויגל! — האט ער א געשריי געטאן, — וואו ביזטו?

און אז דער ריז האט אינאיינעם מיטן געשריי די אויגן א עפן געטאן, און ארום זיך און ארום זיין געלעגער ווייט און אויף אלע זייטן זיך ארומגעקוקט, אזוי האט ער אויף אומעטום א גראהען פארטאג נאר געטראפן, א שטילן און א מדברישן, און קיינער איז נעבן זיין געלעגער נישט געווען,

און קיין באשעפעניש האט זיך פון ווייט נישט באוויזן, און אלץ האט נאך געדרימלט, און אלעס נאך — טויט געשוויגן, האט דער ריז דאן נאך אמאל צום פויגל גערופן, גערופן און יענער האט זיך אנגערופן, איז ער צופליהן געקומען, פון פארדרעמלטקייט און פון פארגראהטקייט ארויס, און ווי א פארשלאפענער זיך פארן ריז פארגעשטעלט, האט ער זיך פאר אים באוויזן אזוי און ביי אים „וואס ער דארף" א פרעג געטאן.

— א חלום האט זיך מיר געחלומט.

— כ'ווייס.

— און וואס?

— ס'איז גאר נישט.

— און די צוויי ליכט?

— אט זיינען זיי!

און דא האט דער פויגל אויף נעבן א זייט זיינער אנגעוויזן, איז שוין דארטען פון פארטאג און ווי פון לאנג דארט ווידער דאס קעמל געשטאנען, האבן אויף זיינע צוויי הארבעס צוויי ליכט זיך באוויזן, צוויי גרויסע און לאנגע, וועקסענע און נאך נישט אנגעצינדענע; זיינען זיי איינס אנטקעגן דאס אנדערע געשטאנען, גלייכע און אויפגעשטעלט און איינס אנטקעגן צווייטן פונקט, און שטיל אזוי זיי האלטנדיג און קעמלדיג אזוי די ליכט אויף די הארבעס טראגנדיג, האט דאס קעמל ווי אויפן ריז און אויף זיין פון דער־ערד־אויפשטיין ארויסגעקוקט, אויף זיין אויפשטעלן זיך און אין וועג זיך לאזן געווארט.

און דער ריז איז אויפגעשטאנען, און פון נאכט און ליגן זיך אפגעטרייסלט, און דער פויגל איז שוין און דער ווייט אפגעפלויגן, און אויך דאס קעמל האט זיך פון ארט גערירט, און אויך דער ריז איז דאן פון זיין ארט אפגעגאן, אפגעגאן און צום טאג און צום ווייטער־גיין זיך געלאזט.

און צום דריטן און צום לעצטן מאל איז דער קרעציגער דעם ריז אין וועג געקומען, און געווען איז דאס אזוי: נאכדעם, ווי דער ריז איז שוין א צייט אין וועג געהאט געווען, שוין די מדבר אין די ברייט געהאט דורכגעשפאנט און באלד צום סוף אירן און צום אנהויב ים און צום טורם ביים ים זיך דערנעהענט, — אזוי האט ער איינמאל אין מיטן העלן טאג אין דעם מדבר א מדבר־בילד דערזעהן: און אפגעשפיגלט, און אין העלער מדבר געבראכט און פארגעשטעלט האט די זון פארן ריז: א גרויסע שטאט, וואס איז פול מיט מויערן געבויט געווען, און פול מיט גאסן איז די שטאט, און פול מיט טומל און מיט מענשן אין די גאסן, און מענשן איילן זיך ערגעץ און איינס אנטקעגן דאס אנדערע קומען און מענשן מיידן זיך אויס אין איילעניש, און מענשן זיינען שטארק באשעפטיגט אלע. האט זיך פלוצלים א פלאץ אין שטאט אויפגעעפנט, א גרויסער און א ריזיגער, און וואס א גרויסע מענגע קאן זיך צונויפנעמען און זיך צונופזאמלען אהין, איז דער פלאץ דערווייל ליידיג און מיט קיינעם נישט פארנומען געווען און אויפגעראמט און מיט ליידיגקייט איז געשטאנען, און קיינער האט זיך נישט געוויזן דארטן, האבן דערנאך צו אים מענשן אנקומען גענומען, פון אלע זייטן און פון אלע גאסן, וואס פירן אהין, און פון אלע עקן און אויך פון אונטערגעסלאך ארויסצוקומען:

— פריער איינציגוויז און ביי די עקן זיך געהאלטן, דערנאך געמערט זיך און אויך אין דער מיט אריין, און פאמעליך־פאמעליך דעם פלאץ אלץ אנגעפילטער געמאכט, און אלץ מער און מער און צו א גרויס פארזאמלעניש געווארן, איז דער פלאץ פול און באדעקט געווען, און שווארץ פון מענשן האט ער אויסגעזעהן, און א שווארץ פארפולעניש האט די גרויס זיינע פארנומען, האט זיך דאן אין דער מיט אין זיינער א הויך ארט באוויזן, צי פון האלץ און ברעטער געמאכט, צי

פון זאמד אנגעשיט — איז נישט צו זעהן געווען פון דארט. און אויף יענעם ארט, דעם אונטערגעהויבענעם, האט זיך א מענש ארויסגערוקט און העכער פון אל דעם פארזאמלעניש האט זיך אנגעזעהן. האט דער מענש א ווײלע דעם עולם אויסגעווארט. א מינוט און צוויי און זיך איבערגעקוקט אין ווארטן, און דאן, אום דעם עולמס אויפמערקזאמקייט צו זיך צו ווענדן, האט א האנט אין דער הויך אויפגעהויבן, אויסגעשטרעקט און אויסגערופן צום עולם:

— „עולם און פארזאמלונג גרויסע, א יום־טוב איז אונז היינט אויסגערופן, א גרויס־געשעהעניש האט אונז היינט צוגעפגענומען, ווייסט: אין דער מדבר האט זיך א ריז באוויזן, אין דער מדבר האט ביז א הער א עלנדער געוואוינט, און א לעצטער איז ער געווען, און איינער נאר און א פארבליבענער, און איצט האט זיך אים זיין פאָר געטראפן, און היינט גייט ער מיט זיין פאָר זיך פאָרן; און אויפשטעלן מיינט א דור, ווי ער און ווי די אמאליג־עלטערן זיינע, און גרויסע ריזן וועלן פון זיינע לענדן ארויסגיין, און גרויסע ריזן וועלן אין ישוב איצט אנקומען, און א ניי־געוועלטיגונג וועט איבער אונזערע קעפ איצט הערשן. און הויך וועט דעם ריזס מלוכה געבויט זיין, און ביזן הימל וועט זי דערגרייכן, און די הויכע זון וועט פון הימעל דערלאנגען אום מיט איר זיין קאפ צו קרוינען. און געשיצט וועט איר זיין און פון דער ריזן־קרוין באהיט, און קיין שונא וועט אויף אייך נישט אנפאלן און קיינע פיינט־חילות וועלן אייערע גרעניצן נישט אריבערטרעטן... הערט־זשע אויס און פארנעמט דאס אלעס, הערט עס אויס און פרייט זיך מיט דעם געזאגטן!“

און דער עולם האט דאס אויסגעהערט, און דער עולם האט געשוויגן, און דער עולם האט נאכן מענשנס רייד פון ארט זיך נישט א ריר געטאן, און קיינער האט קיין קול נישט

אויפגעהויבן און קיינער האט קיינעם צו קיין פרייד־אויס־דרוקן נישט געוועקט. איז מען אזוי שטיל געשטאנען, האט מען אזוי געווארט אויפגעהאלטן, און פלוצלים — און פון דער מענגע ארויס האט זיך א קול דערהערט, א קול א איינציגס און וואס ס'האט איבערן גאנצן פלאץ געקלונגען, געקלונגען און אויסגעשריגן: מיר דארפן אים נישט! מיר נויטיגן זיך אין אים נישט! מיר ווארטן נישט אויף אים, ער זאל די זון פארשטעלן...

— מיר דארפן אים נישט! מיר ווילן אים נישט! — האט זיך פון אלע עקן און פון אלע זייטן און אויך פון דער מיט דער גרויסער און פון אלע מײלער שוין געטראגן — מיר דארפן נישט, ער איז אונז פרעמד, דער ריז, ער וועט איבער אונזערע קעפ טרעטן, ער וועט אונזערע בנינים חרוב מאכן, ער וועט אונז די זון פארשטעלן און אויף אונז א פינסטערניש שיקן, — מיר דארפן אים נישט!

אלע האבן זיך צו דער ערד א בויג געטאן, און אלע האבן הויפנס ערד און הויפנס שטויב און שטיינער אנגענומען, און אלע האבן זיך מיט די אנגעפולטע הויפנס צו דעם מענשן, וואס איז אויפן הויכן ארט געשטאנען, געווענדט, געווענדט און אויסגערופן:

— וואו איז ער? — האבן אלע אין איין קול און אין איין ליארם־אויסרופן געשריגן, — אט! האט זיי דער מענש אויפן ריז און וואס איז דאן אין דער מדבר געשטאנען, אנגעוויזן — אט איז ער און טוט מיט אים, אט איז ער און אין די הענט אין אייערע!

און דער עולם האט ווארפן גענומען, שטיינער געשאטן און שטויב געשטויבט, און א גרויסער טומל איז צווישען דער מענגע געווארן, און איינער האט אויפן אנדערן אנגעטריטן, און איינער האט דעם אנדערן געשטויסן, און אלע האבן זיך

צונויפגעדרענגט און אנגעלאפן איינער אויפן צווייטן, און אלע האבן זיך אלץ נעהענטער און נעהענטער צום ריז גע־ריסן, און פלוצלום — און אפגעטאן האט זיך דאס זעהונג, און נישט געבליבן איז דער עולם, און דער פלאץ איז ליידיג געווארן: אפגעראמט און אהן קיינעם, אויסגעליידיגט און קיין נפש נישט צו זעהן, און נאר אויפן ארט אויפן הויכן איז איינער אליין און דער פריער־אויסרופער געשטאנען און פנים צו פנים מיטן ריז זיך איבערגעקוקט, און, שטיל אזוי זיך איבערקוקנדיג, געשוויגן און אליין אויפן פלאץ נאר ביידע. איז ער איצט אליין געווען, דער אויסרופער, האט ער איצט עפיס טרויעריג און ווי נאך עפיס פארלירנדיג אויסגעזעהן, האט ער זיך נאך זיין שווייגן און אויפהאלטן געווענדט צום ריז, האט ער זיך צו אים אנגערופן און אזוי געזאגט: —

— ריז, וואוהין גייסט דו? און וואוהין זיינען דיינע טריט אנגעריכט?

— אהין, וואוהין דער פויגל רופט! — האט דער ריז געענטפערט.

— נאך וואס?

— די אלטע ריזן כחות צו דערוועקן און דעם ישוב מיט מאכט באגליקן.

— ווער דארף עס?

— איך וויל עס און איך מוז עס!

— און דער עולם?

— איז דעם קרעציגנס!

און דא האט זיך דער מענש, וואס פאר ריז, צו פארהילן און ווי זיך אין עפיס איינדעקן גענומען, דאס פנים און דעם קאפ באגראבן און אין זיין קלייד זיך באהאלטן··· איז שוין דאן פארן ריז זיין אלטער און זיין באקאנטער, דער קרעצי־גער און דער פריעריגער, אין זיין איינגעבויגנקייט און אין

זיין אייגעהילטקייט געשטאנען, און דער ריז האט צו אים א שפאן געטאן, און דער ריז האט מיט כעס און עקעל אויף אים א געה געטאן··· איז דער קרעציגער נישט געבליבן, און אויך דאס גאנצע זעהונג אין דער מדבר איז באלד פון פאר ריז און פון אויג אים פארשוואונדן, און נושט די שטאט איז געבליבן, און נישט די גאסן אין שטאט, און יעדער שפור פון זיי איז פארלוירן געגאן, און — אין מדבר איז דאן שוין פארנאכט געווען, און אז דער ריז האט זיך נאכ'ן שפאן ארום־געקוקט, און נאכ'ן גיי צום קרעציגן, ווי די אויגן געעפנט, אזוי האט ער פאר זיך שוין די מדבר און ביי איר אויסגאנג דערזעהן·· און מיט ים האט אויף אים א שמעק געטאן, און באלד האט ער פון ים דעם ברעג באמערקט, און אויפ'ן ברעג איז א טורם געשטאנען, א אלטער און א פארעלטערסטער און מיט פענסטער, וואס האבן אי צום ים אי צו מדבר געקוקט··· איז שוין דאן פארנאכט געווען און אויפ'ן טורם־שפיץ האט א פאן געפאנט און די פאן האט גערופן, און די פאן האט אין טורם אריין איינגעלאדן, און דער ריז האט זיך געלאזט אהין, און דער ריז האט צום טורם זיינע טריט אנגעריכט···

האט ער דאן דערזעהן: — און דער פויגל איז צו איינעם א טורם־פענסטער צוגעפלויגן, און מיט פליגל מידע אין א שויב דארט אנגעקלאפט. האט זיך דאס פענסטער געעפנט. האט זיך פון דארט א קאפ ארויסגערוקט, א גרויסער און א זעלטנער, א טורם־טאכטערדיגער און וואס לאנג אויף עמי־צען פון דער מדבר ווארט. האט ער זיך באוויזן און זיך צו־שטראלט, און צום אנקומענדיגן און זיך ווייזענדיגן ווי זיך א ריס געטאן אנטקעגן. האט אים דער ריז דערזעהן, און דער ים איז רוהיג געווען, און ביים אנהויב, און ביי ברעג ביי זיינעם איז אויך דאס קעמל און פון דער מדבר אנקומענדיג געשטאנען, געשטאנען און מיט די ליכט אויף די הארבעס,

מיט די גרויסע און מיט די שווייגנדיקע, מיט די וועכסענע און די נאך נישט אנגעצונדענע קיינמאל.

איז דער ריז דאן אין טורם ארײַן. און ווי ער האט זיך מיט דער טורם־טאכטער באגעגנט, האט קיינער נישט געזעהן, און ווי זיי האבן זיך באקאנט צום ערשט, איז קיינער נישט געווען דערבײַ. ווייל א חדר אין א חדר האט זי געהאט, און אין יענעם חדר איז זי נישט געקומען קיינמאל, און יענץ חדר איז פון אלעמאל אפגעשלאסן געשטאנען, און נאר אויף דעם פאל ביי איר אנגעגרייט געווען. און א טיש און א לאמפּ איז דארט געשטאנען, און דער לאמפּ האט זיך נישט אנגעצונדן קיינמאל, נאר היינט און צום באגעניש האט געברענט צום ערשטן.

זענען זיי ארײַן. און א שעה איז אוועקגעגאן — און זיי זענען דארט שטיל געווען, און נאך א שעה — און זיי האבן זיך אלץ געזאַמט ··· און די נאכט איז אנגעקומען און אויפ׳ן הימל האבן זיך שטערן געוויזן, און די נאכט איז צוגע־פאלן — און דער טורם און דער לאַמפּ פון טורם האבן מיט גרויסן יום־טוב ליכט געלייכטן ··· און שפּעטע נאכט האט דערגרייכט — · דער ים האט פון שלאף געוועקט, און דאס קעמל איז ביים ברעג געשטאנען און האט זיך צום ים׳ס רעד צוגעהערט, און דאס קעמל האט די פיס אין וואסער גע־נעצט, און אויפ׳ן טורם און אויף דעם לאַמפּ פון דארט גע־ווארט ··· האט ער זיך לסוף אויסגעלאשן, דער לאַמפּ··· און שטיל איז דארט געווארן, און דער טורם איז אלט און פארעלטערט געשטאנען, און דאס פינסטערניש, ווי באנייט היינט אבער, און ווי קיינמאל נישט פינסטער געווען ביז א הער··· און דער ים האט געזיפצט, און דער ים האט מיט כחות געאטעמט. און דאס קעמל איז שטיל געשטאנען, און דאס קעמל האט אויף סוף־נאכט ארויסגעקוקט. האט זיך דאן אויך אויסגעלאזט די נאכט. האט זיך אויפ׳ן הימל דער

שטערן פון פרימארגן באוויזן און אויף ים און אויף מדבר אראפּגעקוקט, און ביידע אינאיינעם מיט איין בליק און מיט איינע חסדים געבענשט ··· האט זיך פון טורם דאן א פענסטער געעפענט, א פענסטער און וואס צום ים קוקט ארויס, און עפּיס א קול האט זיך אויפ׳ן ברעג און אויפ׳ן וואסער דערהערט:

— די נאכט איז אריבער און מיט מזל אונז די נאכט, און אויך פאר ליכט און אויף די הארבעס ביים קעמל איז די צייט שוין געקומען ···

האבען זיך דאן די ליכט, וואס אויף די הארבעס ביים קעמל איינס צום אנדערען צוגעבויגן. האבן זיי זיך דערנע־הענט איינע צום צווייטן, און דער מארגענשטערן האט דאס צוגעזעהן, און דער מארגענשטערען האט זיי פון הימל שיין אראפּגעשיינט, און ביידע קנויטן האבן זיך אנגעצינדן, און ביידע קנויטן האבן זיך אין איין פייער פאראייניגט, און — דאס קעמל איז פון וואסער ארויסגעגאן און פון יםברעג ארויסגעשפּאנט, און אזוי, און מיט די ליכט שוין ברענדיקע, און אזוי, אין פארטאג דעם שטילן, האט זיך עס מיט דעם פּנים צו דער מדבר און צום וועג אהיי געווענדט, און מיט׳ן געדאנק אויך אויסער מדבר און מיט ליכט און בשורה אין ישוב אנצוקומען ···

און אויף אָט דעם קעמל ווואַרט איך דא, אויף אט דעם קעמל קוק איך ארויס ביי גרעניץ, און שוין א צייט, אז ס׳גייט אין דער מדבר, און צייט שוין קומען דעם.

אזוי דערציילט די בריאה.